7/5136

T.C.
BAŞBAKANLIK
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI
(Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü)

Sayı: B.02.1.HM.0.EKA-02.02-2/
Konu: Soru Önergesi Hk.

02.01.02* 00044

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİNE

İlgi: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın 04.12.2001 tarihli ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02-12446 sayılı yazısı

İstanbul Milletvekili Azmi Ateş tarafından Devlet Bakanı Kemal Derviş'e tevcih edilen 7/5136-12323 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin olarak hazırlanan cevap metni ilişikte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Dr. Kemal DERVİŞ
Devlet Bakanı

EK: 1 (7 Sayfa)

DAĞITIM:
Bilgi :
Başbakanlığa

7/5136

**İstanbul Milletvekili Sayın Dr. Azmi Ateş Tarafından Sayın Kemal Derviş'e Tevcih Edilen Sorulara İlişkin Cevaplarımız**

**Soru-1:** Göreve başladığınız günden itibaren sorularıma cevap vereceğiniz ana kadar, başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere, uluslararası finans kuruluşlarından temin ve taahhüt edilen kredi miktarı ayrı ayrı ve toplam olarak kaç ABD Dolarıdır?

**Cevap:** Aşağıdaki tablodan da ayrıntılı olarak görülebileceği gibi 1999 yılı sonunda imzalanan Stand-by kapsamında bugüne kadar toplam 15,260 milyon ABD Doları kaynak temin edilmiştir[1]. Sayın Kemal Derviş'in göreve başladığı 13 Mart 2001 tarihinden itibaren günümüze kadar temin edilen kredi miktarı ise 10,148 milyon ABD Doları tutarındadır.

Stand-by Düzenlemesi Dahilinde Sağlanan IMF İmkanları

| | | | (MİLYON ABD DOLARI) | |
|---|---|---|---|---|
| | **Orijinal Stand-by** | **Ek Rezerv İmkanı** | **Yenilenmiş Stand-by** | **TOPLAM** |
| **22 ARALIK 1999** | 288 | - | - | **288** |
| **29 NİSAN 2000** | 288 | - | - | **288** |
| **6 TEMMUZ 2000** | 288 | - | - | **288** |
| **22 ARALIK 2000** | 576 | 2.256 | | **2.832** |
| **5 ŞUBAT 2001** | 288 | 1.128 | - | **1.416** |
| **15 MAYIS 2001** | - | 1.880 | 2.020 | **3.900** |
| **12 TEMMUZ 2001** | 288 | 752 | 522 | **1.562** |
| **3 AĞUSTOS 2001** | 288 | 752 | 522 | **1.562** |
| **28 KASIM 2001** | - | 752 | 2.372 | **3.124** |
| **SAĞLANAN KAYNAK TOPLAMI** | **2,304** | **7,520** | **5,436** | **15,260** |

IMF ile 3 yıllık yeni bir Stand-by düzenlenmesine yönelik görüşmeler sürmektedir. Sözkonusu görüşmelerin akabinde ülkemizce ek bir kaynağın temin edilmesi beklenmektedir.

[1] IMF'den temin edilen tüm kaynaklar ABD Doları, Euro, Japon Yeni ve İngiliz Sterlini'nden meydana gelen ve bir kaydi para birimi olan SDR cinsinden oluşmaktadır. SDR'ın diğer para birimleri karşısındaki değeri, kur değişimlerinden dolayı günlük olarak dalgalanmaktadır. Cevapta yeralan tüm tutarlar 1 SDR=1.3 ABD Doları kuru üzerinden hesaplanmış yaklaşık tutarlardır.

2001 Şubat ayından itibaren Dünya Bankası'ndan temin edilen kredi miktarı 2.2 milyar ABD Dolarıdır. Sözkonusu tutarın 1,146 milyon ABD Doları tutarındaki kısmı halihazırda kullanılmış olup, temin edilen krediler, kredi şartları ve sözkonusu kredilerin kullanım alanlarına ilişkin detaylı bilgi ekteki tabloda sunulmaktadır.

**Soru-2 :** Bu kredi hangi kuruluşlardan ve hangi şartlarla temin edilmiştir?

**Cevap :** 1. Soruya verilen cevaptan da anlaşılacağı üzere sözkonusu krediler Dünya Bankası ve IMF'den ekonomik program kapsamında temin edilmiştir. Temin edilen kredilerin koşulları aşağıda belirtildiği gibidir.

***(i) Stand-by ve Yenilenmiş Stand-by:***

Stand-by düzenlemesi çerçevesinde temin edilen kaynakların vadesi ilk 2 yıl 3 ayı geri ödemesiz dönemden oluşmak üzere toplam 4 yıldır. Ancak sözkonusu vade, ülke koşulları gözönüne alınarak 3 yıl 3 ayı geri ödemesiz dönemden oluşmak üzere 5 yıla uzatılabilmektedir. Geri ödemesiz dönemin bitiş tarihinden başlamak üzere temin edilen kaynak üçer aylık dilimler halinde geri ödenmektedir.

IMF, ülkeler tarafından kullanılacak kaynaklara düzenlemenin türüne göre belirli faiz oranları uygulamaktadır. Stand-by kaynağının kullanımında, ülke kotasının %200'üne kadar (Türkiye'nin kotası 964 milyon SDR, yaklaşık 1.225 milyon ABD Doları kadardır) Normal Oran uygulanmaktadır. Kullanılan kaynakların kümülatif bazda ülke kotasının %200'ünü geçen miktarları için Normal Oran + 100 baz puan, kotanın %300'ünü aşan kısım için ise Normal Oran + 200 baz puan uygulanmaktadır.

Normal Oran, SDR oranının önceden belirlenmiş bir oranda arttırılması suretiyle hesaplanmaktadır. SDR Oranı ise SDR sepetini oluşturan 4 para biriminin (Euro, Japon Yeni, Ingiliz Sterlini, ve ABD Doları) para piyasalarındaki faiz oranlarının ağırlıklı ortalamaları alınarak haftalık olarak belirlenmektedir. SDR oranı 3 Aralık 2001 tarihi itibariyle % 2,25, normal oran ise SDR oranının %17.6 oranında artırılmasıyla elde edilen % 2.65'dir.

***(ii) Ek Rezerv Kolaylığı (SRF):***

IMF'den temin edilen Ek Rezerv Kolaylığı (SRF), piyasa güveninin sarsılmasıyla ortaya çıkan geçici ödemeler dengesi güçlüklerini aşmayı amaçlayan kısa dönemli bir olanak olup, koşulları diğer imkanlardan farklıdır.

Ek Rezerv Kolaylığı dahilinde temin edilen imkanların vadesi ilk yıl ödemesiz, toplam 1 yıl 6 aydır. Ancak sözkonusu vade, ülke koşulları gözönüne alınarak 2 yıl ödemesiz 2 yıl 6 aya uzatılabilmektedir. Geri ödemesiz dönemin bitiş tarihinden başlamak üzere temin edilen imkan 2 eşit dilim halinde geri ödenmektedir.

Ek Rezerv Kolaylığı imkanının kullanımında IMF, ilk yıl için Normal Oran + 300 baz puan uygulamaktadır. İlk yıldan sonraki her altı ay için ise sözkonusu oran, 50 baz puan artmaktadır.

**Soru-3:** Temin edilen dış borç ana kalemler olarak, nerede ve nasıl kullanılmıştır?

**Soru –4:** Temin edilen dış borcun ne kadarı üretimi canlandırmak için ve hangi alanlarda kullanılmıştır?

**Soru –5 :** Bu kredilerden ülkemizde istihdam ve üretime kaynaklık yapan KOBİ'lere ne kadar miktar tahsis edilmiştir?

**Soru -6:** Bugün nüfusumuzun yüzde 40'ından fazlası köylerde yaşamaktadır. Köylerde yaşayan insanımızın gelir kaynağı da hayvancılık ve tarım sektörüdür. Sizin döneminizde temin edilen dış borcun ne kadarı hayvancılık ve tarım sektöründe kullanılmıştır? Bu sektörü canlandırmak için kısa, orta ve uzun vadeli olarak müşahhas tedbirleriniz nelerdir?

**3. 4. 5. ve 6. Sorulara İlişkin Cevap :** Stand-by Düzenlemeleri çerçevesinde sağlanan IMF kaynakları, çok istisnai durumların dışında ülkelerin ödemeler dengelerinin güçlendirilmesi amacıyla resmi rezervlere eklenmektedir. Dolayısıyla IMF'den sağlanan kaynaklar, doğrudan istihdam ve üretimi artırmaya veya tarım ve hayvancılık alanına yönelik olmayıp, mevcut döviz rezervlerini desteklemek amaçlıdır. Böylece, ödemeler dengesi açıklarından kaynaklanan döviz darboğazının aşılması ve uygulanan ekonomi politikalarının sürdürülebilirliğine ilişkin kaygıların ortadan kaldırılması suretiyle, kaynakların yeniden yatırımlara dönüşmesi sağlanarak istihdama ve üretime dolaylı olarak katkıda bulunulmaktadır. Mevcut rezervleri desteklemek amacıyla temin edilen kaynaklar ayrıca, finansal sistemdeki baskıları ortadan kaldırarak beklentileri olumlu yönde etkilemekte ve ekonomik öngörüyü arttırmak suretiyle reel üretime yönelmenin fizibilitesini sağlamaktadır. Böylece istihdama, üretime ve sektörel kalkınmaya katkıda bulunulmaktadır.

Ekonomik program çerçevesinde uygulanmakta olan yapısal reformlar vasıtasıyla, üretim ve istihdama şu yollarla katkıda bulunulması beklenmektedir: Devletin etkin olmayan üretim alanlarından çekilmesi, böylelikle özel sektörün gelişiminin sağlanması ve daha etkin üretim sayesinde istihdam alanlarının artması hedeflenmektedir. Uygulanan politikalar sonucunda Türkiye daha liberal ve etkin bir piyasa mekanizmasına kavuşacak olup, devlet bütçesi üzerinde her geçen gün daha fazla ağırlık arz eden ve etkin olmayan devlet eliyle üretim aşamalı olarak azaltılacaktır. Böylelikle devletin eğitim, sağlık ve altyapı yatırımları gibi asli görev alanlarına daha fazla kaynak ayırması, aynı zamanda da özel sektör üretimine dayalı sağlam ve güçlü bir piyasa mekanizmasına ulaşması mümkün olacaktır.

Programın başarıyla uygulanması neticesinde enflasyonun aşamalı olarak makul seviyelere inmesi beklenmektir. Yatırımların önünde büyük engel teşkil eden belirsizlik unsurunun ve buna ilişkin olarak faizler üzerindeki risk priminin

azalması, ve mevcut koşullarda finansal araçlara yönelmeyi tercih eden sermayenin yeniden üretime dönmesi uygulanmakta olan programın başlıca hedeflerindendir.

Program çerçevesinde tarımsal sektör üretiminde etkinliğin sağlanmasına yönelik birçok adım atılmıştır. Şeker piyasasını düzenleyen ve Şeker Kurulu'nun kurulmasına olanak veren Şeker Kanunu Nisan ayında yürürlüğe girmiştir. Tütün sektörünü serbestleştiren, tütün için destekleme alımlarını tedricen kaldıran ve TEKEL'in varlıklarının satışına izin veren Tütün Kanunu'nun da onaylanmasını müteakiben, 2002 sonuna kadar tamamlanması beklenen TEKEL ve TŞFAŞ'ın özelleştirilmesi, Dünya Bankası'nın kredileri ile desteklenmesini beklediğimiz tarım reformu programının diğer bölümleri ile koordine edilerek hayata geçirilecektir. Tarım reformu kapsamında hayata geçirilecek olan yenilikler tarımsal desteklemede doğrudan gelir desteği sistemine geçilmesi, fındık ve tütün üretiminde alternatif ürün programının uygulanması, tarım satış kooperatiflerinin ve birliklerinin yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır. Bu kapsamda uygulanmaya başlanacak olan doğrudan gelir desteği sistemi kamu kaynaklarının çok daha etkin bir şekide dağılımını sağlayacak olup, bir yandan bütçe üzerindeki verimsiz ve etkin olmayan tarımsal desteğin yükünü azaltacak, diğer taraftan da tarımsal kesimde çalışan işgücünün korunmasına katkı sağlayacaktır.

**Soru-7 :** DİE'nin yayınladığı aylık sanayi üretim endeksine göre Eylül 2001 ayında sanayi üretimi yüzde 9.2, imalat sanayi üretimi de yüzde 9.6 oranında azalış göstermiştir. Eylül ayında görülen düşüş oranı da, bir kıpırdanma ümidini vermemektedir. 2001 yılı ilk 9 ayında geçmiş yılın eş dönemine göre sanayi sektöründe yüzde 7.5, imalat sanayi sektöründe de yüzde 8.3'lük düşüşle en yüksek düzeydeki azalmayı göstermiştir. Bu durumda üretimi canlandırmak için kısa, orta ve uzun vadeli strateji ve hedefleriniz nelerdir?

**Cevap:** 2001 yılı Şubat ayında döviz kurunun serbest dalgalanmaya bırakılmasına neden olan kriz sonucunda finansal piyasalar büyük bir bunalım atlatmış ve hükümetimizin almış olduğu çabuk ve isabetli tedbirler sayesinde finansal sistemdeki istikrarsızlık ve volatilitenin önüne bir kaç ay içinde geçilmesi mümkün olmuştur. Ancak, iç ve dış belirsizliklerin devam etmesi sonucunda faiz oranları ve döviz kuru üzerindeki süregelen baskı, krizin reel sektör üzerindeki etkisinin zaman içinde kendini göstermesine ve daha da derinleşmesine neden olmuştur. Ancak, ekonomideki son gelişmeler, başarıyla uygulanmakta olan programın sonuçlarını vermeye başladığını ortaya koymuş, faiz oranları yüzde 70 seviyelerine inmeye başlamış ve döviz kurundaki dalgalanma azalarak kur normale dönmeye başlamıştır. Son günlerde kaydedilen bu gelişmeler, programa ilişkin güvenin artık oturmaya başladığının önemli bir göstergesi olmakla birlikte beklentilerin de olumluya döndüğünün bir işaretidir. Programın kararlılıkla uygulanması ve güven unsuruna ilişkin soru işaretlerinin ortadan kalkması sonucunda ülkemiz makroekonomik yapısı daha sağlıklı bir yapıya kavuşacak ve finansal piyasalar daha istikrarlı hale gelecektir. Sağlıklı ve güvenilir bir finansal sistem reel üretimin canlanmasındaki en başlıca unsur ve gerekliliklerden biridir ve orta vadede tamamlanacak olan yapısal reformlar da reel kesimin büyümesi

ve güçlü bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacaktır. Finansal sistemde son zamanlarda belirgin bir şekilde gözlemlenen iyileşmenin, yukarıda bahsedilen mekanizmalar çerçevesinde kısa zamanda reel sektöre de yansıması ve imalat sanayi üretiminin tekrar ivme kazanması beklenmektedir. Faiz oranlarındaki düşme ve diğer makroekonomik gelişmelerle birlikte İmalat sanayi üretimindeki toparlanmanın 2002 yılının ikinci çeyreğinden itibaren daha belirgin bir hal alması ve sektörün tekrar büyüme sürecine girmesi beklenmektedir.

**Soru -8:** Basında yeralan bir haberde, AB'nin resmi istatistik kurumu olan Eurobarometer ve Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 10'u milli gelirden yüzde 1.8 pay alırken, en zengin yüzde 10 ise milli gelirin yüzde 40.5'ini almaktadır.

Bir diğer araştırmaya göre ise, nüfusun en fakir yüzde 5'inin milli gelirden aldığı pay binde 7 civarında seyrederken, en zengin yüzde 5'in payı ise yüzde 30'ların üzerine çıkmaktadır. Bu çarpık duruma ve bölgeler arasındaki korkunç boyutlara ulaşmış olan gelir dağılımı dengesizliğini gidermek için kısa, orta ve uzun vadeli olarak müşahhas tedbirleriniz nelerdir?

**8. Soruya İlişkin Cevap :** Sosyal politikalar, uygulamakta olduğumuz ekonomik programın önemli bir ayağını oluşturmaktadır ve ekonomimizin tekrar büyüme sürecine kavuşturulmasının ardından gelir adaletsizliği ve sosyal alanda kalkınmaya yönelik çabalarımız hız kazanarak devam edecektir. Halihazırda enflasyonu düşürmek, kamu kesimini ıslah etmek ve borç stokunu sürdürebilmek amacına yönelik olarak sıkı bir maliye politikası uygulanırken, toplumun en zayıf kesimlerini korumak amacıyla, sosyal alanda reel harcamaları artırmayı planlamaktayız. 2002 yılında Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Fonu, çiftçilere doğrudan gelir desteği ve sosyal güvenlik kuruluşlarını içeren sosyal koruma, sağlık eğitim, ve kamu sektöründeki genel sosyal harcamaların GSMH'nın %14.5'ini aşması beklenmektedir. Bu alandaki girişimlerimiz; 2002 yılı başında ödeme yapmaya başlayacak olan işsizlik sigortası sistemini; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün programlarını; istihdamın kaydırılmasını ve yeniden yerleştirme programlarını da kapsamaktadır.

7/5136

**Soru 9** :2001 yılı sonu itibariyle dış borç toplamı Kaç ABD dolarıdır?

**Cevap 9:**2001 yılı Haziran ayı sonu itibariyle dış borç stoğu 111.9 Milyar ABD dolarıdır. 2001 yıl sonu dış borç stok rakamları Mart 2002' de açıklanacaktır.

**Soru 10** : 2001 yılı içinde ödenen dış borç miktarı faizleriyle birlikte kaç dolardır? Bunun nekadarı ana paradır?

**Cevap 10:** 2001 yılı içerisinde Konsolide bütçeden ödenecek dış borç servisi 9.2 Milyar ABD doları olup bu tutarın 6.3 Milyar ABD dolarlık kısmını anapara, 2.9 Milyar ABD dolarlık kısmını ise faiz ödemeleri oluşturmaktadır.

**Sn. Kemal Derviş'in göreve başlama tarihinden bugüne kadar Dünya Bankası'ndan sağlanan krediler**
(Şubat 2001-Aralık 2001)

Kullanım rakamları 11 Aralık 2001 tarihi itibariyledir.

(milyon ABD Doları)

| | KREDİLER | Yürürlük Tar. | Son Kull.tar | Miktar | Kullanım | Bakiye | Kredinin Amacı | *Faiz Tipi/Oranı | Vade Yapısı (Geri Ödemesiz Dönem +Geri Ödemeli Dönem) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | Prog. Kamu ve Mali Sek.Uyum Kr. | Jul-01 | Dec-01 | 700 | 700 | 0.0 | Bütçe Finansmanı | Değişken/ Libor + 0.75 % | 5+12 toplam 17 yıl |
| 2 | Prog. Kamu ve Mali Sek.Öz.Uyum Kr. | Jul-01 | Dec-01 | 400 | 400 | 0.0 | Bütçe Finansmanı | Değişken/ Libor + 4 % | 3+2 toplam 5 yıl |
| 3 | Tarım Reformu Uygulama Projesi | Jul-01 | Dec-05 | 600 | 46.8 | 553.2 | Tarımsal Desteklemede DGD Sistemine geçilmesi - Fındık ve Tütün'de Alternatif Ürün Programının Uygulanması Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri'nin Yeniden Yapılandırılması | Değişken/ Libor + 0.75 % | 5+12 toplam 17 yıl |
| 4 | Sosyal Riskin Azaltılması Projesi | Nov-01 | Jul-06 | 500.00 | 0.00 | 500.00 | Devlet İstatistik Enstitüsü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşfik Fonu Genel Sekreterliği ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları'nın güçlendirilmesi; yoksul kesime yönelik gelir yaratıcı alt projeler oluşturulması; nüfüsun en yoksul kesimine ,çocuklarının okula devam etmesi ve temel sağlık hizmetlerinden yaralanması koşuluyla Şartlı Nakit Transferi sağlanması | Değişken/ Libor + 0.75 % | 5+10 toplam 15 yıl |
| | | | **TOPLAM** | **2,200.0** | **1,146.8** | **1,053.2** | | | |

*** Dünya Bankası borçlanma maliyetine göre 6 aylık dönemler için tespit edilmektedir.**

7/5136